

LIIGITUSE ARENGULOOST TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGUS 19. SAJANDIL JA 20. SAJANDI ALGUL

Ljudmila Dubjeva

Ülikooli raamatukogu ajalugu, kajastades ka teaduste ajaloolist arengut, võimaldab jälgida viimast eriti raamatukogu ajaloo üksikuid probleeme käsitledes. Liigitussüsteemide rakendamine raamatukogu tegevuses on selle tähtsaimaks näiteks, olles tihedas vastastikus seoses teaduse ajaloo seisukohalt väga oluliste teaduste klassifikatsiooni probleemidega ja andes lisamaterjali nende uurimiseks.

1802. a. taasavatud ülikool Tartus ei saanud eelkäijalt pärandiks raamatukogu. *Academia Gustavo Carolina* raamatukogu oli Põhjasõja käigus evakueeritud Rootsi¹ ja vastne ülikool pidi asutama oma, uue raamatukogu.² Selle esimeseks direktoriks sai saksa õpetlane Johann Karl Simon Morgenstern (1770–1852), ülikooli elokventsi, klassikalise filoloogia, esteetika, kirjandus- ja kunstiajaloo professor, kes a. 1802–1839 juhatas ka ülikooli raamatukogu.

Vastse raamatukogu rajamisega paralleelselt käis ka kogude paigutussüsteemi valik ja kataloogide loomine. Siin sai sammu pidada kaasaegse teaduse arenguga, sest pärandina ei saadud kaasa aegunud, 17. sajandi raamatukogutöö võtteid. Ka 18. sajandi Euroopa riikide raamatukogudelt ei võetud kirjanduse süstematiseerimise ja kogude paigutuse osas eeskju.³ Laialt levinud trükikunst ja teaduse areng tingisid 18. saj. küll suhteliselt suurte, sadade tuhandete raamatuteni ulatuvate kogudega raamatukogude kujunemise, kuid nende liigitussüsteem ja kataloogid jäid endiseks, pärinedes mõningatel juhtudel juba keskajast.⁴ Euroopas ei tuntud sel ajal huvi kogude ümberliigitamise ja kaasaegsematele süsteemidele üleviimise vastu, sest selleks puudusid materiaalsed võimalused. Kuid bibliograafilised klassifikatsioonid, mis olid kasutusel teatmeteostes ja kirjandusnimestikes, võisid elu nõuete ja teaduse arenguga palju vabamalt sammu pidada.

Seepärast ei ole imestamisväär, et Saksamaalt tulnud K. Morgenstern, olles kursis sealse raamatukogutöö korraldusega, pöördus kaasaegse ja aja nõuetele vastava liigitussüsteemi otsingul just bibliograafilise klassifikatsiooni poole. Selleks sai Jenas 1793. a. trükivalgust näinud "Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis

¹ Tartu ülikooli ajalugu. Tallinn, 1982. Kd. 1: 1632–1798. Lk. 150, 244; Петухов Е. В. Императорский Юрьевский, бывший Дерптский, университет за сто лет его существования (1802-1902). Юрьев, 1902. Т. I. С. 69.

² Vigel, E. Tartu Riikliku Ülikooli Teadusliku Raamatukogu asutamine ja areng aastail 1802–1839. Tartu, 1962. Lk. 11.

³ Noodla, K. K. Morgenstern ja Tartu Ülikooli Raamatukogu // TRÜ Toim. Tartu, 1970. Vihik 262. Lk. 48, 54.

⁴ Шамурина Е. И. Очерки по истории библиотечно-библиографической классификации. Москва, 1955. Т. I. С. 264-265.

1790” ja sellele järgnenud väljaanded.⁵ Christian Gottfried Schützi, Christian Wilhelm Hufelandi poolt välja töötatud ning Johann Samuel Erschi poolt jätkatud bibliograafiline klassifikatsioon sai oma kaasaegsete poolt suure tähelepanu osaliseks ja avaldas mõju uute klassifikatsioonide loojatele 18. sajandi lõpul ja 19. sajandil.⁶ “Allgemeines Repertorium’i” tugevaks küljeks peetakse katset liigitada teadusalad uurimisobjektide järgi. Just see aitas kaasa Schütz–Hufeland–Erschi klassifikatsiooni levikule ja tingis ka tema pikaajalise teenistuskäigu Tartu Ülikooli Raamatukogus.⁷

Liigitusskeem ise oli ära toodud “Allgemeines Repertorium’i” esimeses köites pealkirjaga “Auszug der encyclopädischen Tafel nach welcher das systematische Register angelegt worden ist”.⁸ Selle järgi jaotati kogu kirjandus kuueteistkümneks liigiks, mis 1793. a. väljaande järgi olid järgmised: I Wissenschaftskunde — teaduslugu, II Philologie — filoloogia, III Theologie — usuteadus, IV Jurisprudenz — õigusteadus, V Arzneylehrtheit — arstiteadus, VI Philosophie — filosoofia, VII Paedagogik — pedagoogika, VIII Staatswissenschaft — riigiteadus (ka poliitika jm.), IX Kriegswissenschaft — sõjandus, X Naturkunde — loodusteadus, XI Gewerkskunde — tööstus (ka käsitöö, tehnika, põllumajandus), XII Mathematik — matemaatika, XIII Geographie und Geschichte — geograafia ja ajalugu, XIV Schöne Künste — kaunid kunstid (kunstiteadus, ilukirjandus), XV Literargeschichte — kirjanduslugu (ka raamatukogundus jm.), XVI Vermischte Schriften — *varia* (näit. ajakirjad).

Just antud klassifikatsiooniga seoses on märgitud, et kui võrrelda vanemaid klassifikatsioone tänapäevastega, tuleb arvestada seda, et ettekujutus konkreetsest teadusest aja jookul muutub.⁹ Kuna 18. saj. teaduslik terminoloogia ei vasta oma sisult tänapäevasele tähendusele, siis on oluline neid liigitusskeeme iseloomustades avada ka neis esinevate terminite tähendus. Näit. XV liik *Literargeschichte*, sisaldades ka raamatuteadust, raamatukogundust, bibliograafiat jms., ei kattu kirjandusteaduse tänapäevase tähendusega. Käesolevas artiklis on ülalnimetatud liigitusskeemi eesti keelde tõlkimisel püütud lahti mõtestada 18. saj. terminoloogiat.

Tartus oli Schütz–Hufeland–Erschi klassifikatsiooni rakendamine hõlpus, kuna raamatuid tuli alles hakata paigutama ja katalooge looma. Nii et süstemaatiliselt paigutatud kogude kasutamist hõlbustas just süstemaatiline kataloog (SK).

K. Morgenstern, iseloomustades raamatukogus olevat kirjandust erialade kaupa, kirjutab 1805. a. mais, et “ülalmainitud raamatukogualad oma paljude alljaotustega on tehtud härra õuenõunik Schützi praktilise ja eeskujulikult kasutamiskõlbliku jaotuse järgi, mille

⁵ Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis 1790. Jena, 1793; Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1791 bis 1795. Weimar, 1800; Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1796 bis 1800. Weimar, 1807.

⁶ Шамурин Е. И. Ук. соч. Т. I. С. 265-267.

⁷ Noodla, K. K. Morgenstern ja Tartu Ülikooli Raamatukogu // TRÜ Toim. Tartu, 1970. Vihik 262. Lk. 54–55.

⁸ Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis 1790. Jena, 1793. S. 1-22.

⁹ Weishaupt, K. Sacherschließung in Bibliotheken und Bibliographien. 1: Klassifikatorische Sacherschließung. Frankfurt am Main, 1985. S. 18.

aluseks on tuntud "Repertorium der Allgemeinen Literatur".¹⁰ Raamatukogu aruannetes tuuaksegi need liigid vastavalt antud klassifikatsioonile.¹¹

Põhitöö SK koostamisel tehti ajavahemikus 1805–1815.¹² Edaspidi seda täiustati vastavalt komplekteeritava kirjanduse hulgale ja teaduse nõuetele. Kuna kataloogi koostamine oli mahukas ja keeruline, kaasas Morgenstern sellesse töösse abilisi: õppejõude, üliõpilasi, isikuid väljastpoolt ülikooli.¹³ Õppejõududest olid abiks näit. prof. J. W. Krause (majandus, tehnika, arhitektuur), prof. G. F. Pöschmann (ajalugu), rektor G. F. Parrot (loodusteadused) jt. SK koostamisel võeti iga liigi jaoks eraldi kõiide. Juba töö alguses ilmnis vajadus täpsema liigituse järele — XIII osakond (geograafia ja ajalugu) jaotati: XIII^a — geograafia, XIII^b — ajalugu. Kataloogitöö oli raamatukogus direktori pingsa ja pideva tähelepanu objektiks: kataloogikõited sisaldavad K. Morgensterni enda käega tehtud sissekandeid, märkusi, täiendusi ja parandusi.

Töö SK täiustamisel oli pidev. Tunnistust liigitussüsteemi edasisest arendamisest annab Morgensterni direktoriks oleku aja lõpul raamatukogu sekretäri Emil Andersi poolt alustatud süstemaatiline kohakataloog, mis sisaldab, võrreldes eelmisega, veelgi peenemaid alajaotusi.¹⁴ Raamatukogu tegevuse algusaastatel kasutusele võetud Schütz–Hufeland–Erschi süsteem leiab selles kataloogis kasutust tänapäevani, nagu ka kaasaegse võõrkeelse kirjanduse kogude paigutuses, mida küll selle sajandi 20-ndatel aastatel veidi muudeti.

Igapäevases kasutuses olev SK ei rahuldanud lugejaid aga juba 19. sajandi keskpaiku.¹⁵ Päevakorda kerkis uute kataloogide loomise vajadus. Esialgu püüti olukorda leevendada tähestikkataloogide abil. 1853. a-st alates hakkas Emil Anders koostama tähestikulist gene-

¹⁰ TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 8, l. 90p.

¹¹ *Ibid.*, f. 4, nim. 1, s. 9, l. 86–87.

¹² *Ibid.*, f. 4, nim. 1, s. 8, l. 90; f. 4, nim. 1, s. 9, l. 92; f. 4, nim. 1, s. 468, l. 5. Vt. ka: Vigel, E. *Op. cit.*, lk. 89; Schlüter, W. Die Dorpater Universitätsbibliothek // Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1918. H.1. S. 5; Пегухов Е. В. Ук. соч. Т. I. С. 197.

¹³ Noodla, K. K. Morgenstern ja Tartu Ülikooli Raamatukogu // TRÜ Toim. Tartu, 1970. Vihik 262. Lk. 54; Die Kaiserliche Universität Dorpat: Fünfundzwanzig Jahre nach ihrer Gründung. Dorpat, 1827. S. 22–23; Tiirmaa, P., Loorits, E. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteemi kujunemisest 1802–1857. a.: Ettekanne TRÜ TR 9. teaduskonverentsil 16.06.1982 — Käsikiri TÜR KHO, f. 4, nim. 3, s. 1177, l. 24–25; TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 431–446.

¹⁴ Noodla, K. K. Morgenstern ja Tartu Ülikooli Raamatukogu // TRÜ Toim. Tartu, 1970. Vihik 262. Lk. 54–55; Tiirmaa, P., Loorits, E. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteemi kujunemisest 1802–1857. a.: Ettekanne TRÜ TR 9. teaduskonverentsil 16.06.1982 — Käsikiri TÜR KHO, f. 4, nim. 3, s. 1177, l. 25; Tiirmaa, P., Loorits, E. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteemi kujunemisest 1802–1857. a. // TRÜ Teadusliku Raamatukogu 9. teaduskonverents RAAMATUKOGU AJALOO KÜSIMUSI 16–17 VI 1982: Ettekannete teesid. Tartu, 1982. Lk. 15; Liblik, M. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogid // Raamatukogu. 1931. Nr. 1(3). Lk. 27–28; TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 407–430.

¹⁵ Noodla, K. Emil Anders: Ettekanne TÜR 3. ajalooapäeval 15.05.1985 — Käsikiri TÜR KHO, f. 4, nim. 3, s. 1317, l. 7–9; Tiirmaa, P., Loorits, E. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteemi kujunemisest 1802–1857. a. // TRÜ Teadusliku Raamatukogu 9. teaduskonverents RAAMATUKOGU AJALOO KÜSIMUSI 16–17 VI 1982: Ettekannete teesid. Tartu, 1982. Lk. 17–18; Liblik, M. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogid // Raamatukogu. 1931. Nr. 1(3). Lk. 29.

raalkataloogi sedelitel.¹⁶ Töö selle loomisel kestis 1857. a-ni ja ta on oluline kataloogi-süsteemi osa praeguseni, kajastades ainsana kuni 1944. a-ni ilmunud võõrkeelset kirjan-dust.¹⁷ Peatselt loodi ka dissertatsioonide ja akadeemiliste väljaannete tähestikulised sedel-kataloogid. Vajadus nende järele oli ilmne ja nad hõlbustasid raamatukogutööd, kuid kõiki probleeme lahendada nad ei suutnud.

Raamatukogu lugejaskond vajas teaduse arengu nõuetele vastavat SK-d, mille loomine peagi päevakorda võeti. 3. okt. 1868. a. on raamatukogukomisjon fikseerinud uue SK loo-mise vajaduse ja teinud ülesandeks koostada komisjoni jaoks ettepanekud nimetatud kata-loogi koostamiseks.¹⁸ Konkreetse ettepaneku raamatukogu süstemaatilise kaartkataloogi loomiseks tegi usuteaduskonna esindaja raamatukogukomisjonis prof. T. A. Harnack 28. veebr. 1869. a., kes rõhutas selle töö tähtsust ja keerukust ning avaldas arvamust, et uue SK aluseks ei saa võtta vana, vaid isegi kirje koostamisel peaks töötama *de visu*.¹⁹ Efektiivseks tööks oli Harnacki arvates vaja mitte üle kahe kompetentse ja kindla inimese, kes oleksid nõus ennast aastateks selle töö heaks ohverdama. Töötajate vahetus oleks sellise töö puhul ainult kahjulik. See eelistatavam variant nõuaks aga nii aega kui ka rahalisi vahendeid, mis ületaksid ülikooli võimalused, ja nii pakub ta teise, praktilisema lahenduse: võtta aluseks juba olemasolev tähestikuline sedelkataloog, kanda selle kirjed kaartidele ja nendest juba koostada SK. Seda tööd saaksid raamatukoguhoidja kontrolli all teha paljud inimesed ja see ei segaks ka laenutust. Eelpool kirjeldatud variandist lähtudes oli prof. Harnack teinud koguni kulude arvestuse, mis sisaldas ka materjalile mineva raha (kataloogi-kaartide jaoks oli ette nähtud eriti tihe paber formaadis 3,8 x 2,75 tolli).

Raamatukogukomisjon arutas prof. Harnacki ettepanekut 22. märtsil 1869. a., rõhutas veel kord uue SK loomise vajadust ja otsustas raamatukoguvahendite piiratuse tõttu taotleda kulude katmist ülikooli erisummadest.²⁰ Uue SK raamatukogundusliku kujunduse konkreet-semad ettepanekud pärinevad raamatukoguhoidja E. Andersilt, kes 13. okt. 1870. a. esitas need raamatukogu direktorile prof. Karl Heinrich Johann Pauckerile.²¹ Anders leidis, et kasulik oleks alfabeetilise kataloogi kirjed ümber kirjutada kaartidele, varustades need kohaviidaga, s.o. numbriga, mida antud raamat kandis eelmises SK-s, mis edaspidi säiliks kohakataloogina. Kaardid, ühendades need omavahel nööri ja eraldades mõnevõrra kõr-gemate vahekaartidega, tuleks paigutada pikkadesse kastidesse; kataloogikapid paigutada aga abonemendi kõrvale, kus need oleksid kõikidele lugejatele kättesaadavad.

Eriliselt põhjalikult ja kaua — praktiliselt SK valmimiseni — arutati raamatukogus loodava süstemaatilise kataloogi liigitusskeemi. E. Anders arvas, et uue skeemi aluseks võiks olla kas teaduskondade poolt esitatud liigitusskeem ilma liigse detailiseerimiseta või vana süsteem, seda järk-järgult uuendades. Raamatukogukomisjonis oli projekt arutelul

¹⁶ EAA, f. 402, nim. 5, s. 319, l. 166–167p; Дубьева Л. В. Связи библиотеки Тартуского университета с другими библиотеками России в 1802-1917 гг. // Tartu ülikooli ajaloo küsimusi. Tartu, 1985. Vihik 17. Lk. 92.

¹⁷ TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988. Lk. 4, 11.

¹⁸ TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 146a, l. 32.

¹⁹ *Ibid.*, l. 47–48.

²⁰ *Ibid.*, l. 42.

²¹ *Ibid.*, l. 67–71.

14. okt. 1870. a.²² Uue SK liigitusskeemi koostamine tehti 4. märtsil 1872. a. raamatukogukomisjoni istungil ülesandeks prof. Harnackile ja raamatukoguhoidja Hugo Kapp'ile (vahepeal oli raamatukogu juhtkonnas toimunud muudatus).²³ Ja juba 14. märtsil kinnitati järgmine liigitusskeem:²⁴ I Üldine teaduslugu ja raamatuteadus, II Usuteadus, III Õigusteadus, IV Poliitilised teadused ja statistika, V Ajalugu ja ajaloo abiteadused, VI Geograafia ja etnograafia, VII Keel ja kirjandus, VIII Filosoofia (ja pedagoogika), IX Esteetika ja kujutavad kunstid, X Matemaatika ja astronoomia, XI Füüsika ja keemia, XII Mineraloogia, botaanika ja zooloogia, XIII Anatoomia ja füsioloogia, XIV Arstiteadus ja farmaatsia, XV Tehnoloogia.

Kinnitatud liigitusskeemi muudeti aga töö käigus, selle täiustamisest võtsid osa teaduskondade esindajad. Raamatukogukomisjoni istungil 6. mail 1872. a. anti üle teaduskondades väljatöötatud liigitussüsteem.²⁵ Ümbertöötamise käigus liigid XI (füüsika ja keemia) ja XII (mineraloogia, botaanika ja zooloogia) ühendati ühtseks XI-ks liigiks (loodusteadused). Järgnev numeratsioon nihkus ja vabanenud XV-s liik anti sõjandusele. Liigitusskeem parandatud kujul on nii H. Kapp'i poolt kirjapandud käsikirjalises eksemplaris²⁶ kui ka selle trükitud variandis.²⁷

I Üldine teaduslugu ja raamatuteadus, II Usuteadus, III Õigusteadus, IV Poliitilised teadused ja statistika, V Ajalugu ja ajaloo abiteadused, VI Geograafia ja etnograafia, VII Keel ja kirjandus, VIII Filosoofia ja pedagoogika, IX Esteetika ja kunst, X Matemaatika ja astronoomia, XI Loodusteadused, XII Anatoomia ja füsioloogia, XIII Arstiteadus ja farmaatsia, XIV Tehnoloogia (tehnikateadused ja tööstus), XV Sõjandus.

Kõrvutades liigitusskeemi sajandi esimesel poolel raamatukogus kasutusel olnud skeemiga, näeme, et see erineb oluliselt oma eelkäijast. Ta on tõepoolest iseseisev, sõnastuse täpsuses on ta palju konkreetsemalt seotud kindlate teadusaladega. Selle süsteemi tugevaks küljeks on peetud asjaolu, et ta peab silmas eelkõige teaduste omavahelisi seoseid, mitte aga seda, millises teaduskonnas seda või teist ainet õpetatakse, mis oli küllalt laialt levinud tolle aja kõrgkoolide raamatukogude kataloogides.²⁸

1872. a. sügisselestriks lõpetati uue SK loomisega seotud tööd.²⁹ Teaduse arenguga sammu pidades arendasid raamatukogutöötajad süsteemi edasi. Muudatused ja täiendused SK-sse olid kahtlemata tingitud nii kirjanduse rohkusest teatud liikide osas kui ka uute teadusharude tekkimisest ja vanade omavaheliste seoste muutumisest. Edaspidisest tihedast tööst SK-ga annavad tunnistust raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas säilitatav SK klassifikatsiooni skeemi tööeksemplar, nn. "võti", mis kujutab endast 1873. a.

²² *Ibid.*, l. 72.

²³ *Ibid.*, l. 115.

²⁴ *Ibid.*, l. 122.

²⁵ *Ibid.*, l. 124.

²⁶ *Ibid.*, f.4, nim. 1, s. 469, 16 l.

²⁷ Schlüssel zum Systematischen Catalog der Dorpater Universitäts-Bibliothek. Dorpat, 1873. S. 43.

²⁸ Шамурин Е. И. Ук. соч. Москва, 1959. Т. 2. С. 381-383.

²⁹ Дубьева Л. Проблема классификации наук и создание СК в Научной библиотеке Тартуского университета во второй половине XIX века // Tartu ülikooli ajaloo küsimusi. Tartu, 1985. Vihik 19. Lk. 148.

trüki ilmunud eksemplari, mille sisseköidetud tühjadel lehtedel on rohkesti käsikirjalisi täiendusi,³⁰ ja ka eraldi lehtedel säilitatavaid märkmeid.³¹ Mõlemas on märkused tehtud Wilhelm Schlüteri käega (1882. a-st raamatukoguhoidja abi, 1888. a-st raamatukoguhoidja; keeleteadlane, hilisem ülikooli õppejõud).

Muudatused leidsid kajastamist ka SK "võtme" uue trüki väljaandmisel. Ettepaneku selle väljaandmiseks tegi raamatukogu direktor prof. Jevgeni Šmurlo raamatukogukomisjoni istungil 19. sept. 1898. a.³² ja "võtme" uus trükk ilmus ülikooli toimetistes 1900. a.³³ Vaatamata märkusele tõlke eessõnas, et tegemist on 1873. a. saksakeelse väljaande täpse tõlkega,³⁴ on 1900. a. väljaanne paljuski detailsem, vastates tõenäoliselt kataloogi seisule sajandivahetusel. Nii et tegelikult leidis rakendust J. Šmurlo ettepanek "anda välja mitte lihtsalt täpne tõlge, vaid viia sisse need muudatused, mis olid praktikast tingitud".³⁵ "Võtme" uus trükk kajastab alljaotuste arvu suurenemist ja süvendamist SK-s, näit. keeleteadus, kus soome-ugri keelte kahe rubriigi asemel (VII-91, VII-92) on nüüd seitse (VII-91, VII-92, VII-93, VII-93a, VII-94, VII-95) jne. Uues trükis on täpsustatud ka rubriikide pealkirju, toodud sisse kaasaegset problemaatikat, näit. tööliküsimus (IV-6), naisküsimus (IV-8) jne.

SK seis tänapäeval on vastavuses "võtme" 1900. a. väljaandega. Harva esineb mõningaid täpsustusi, näit. saksa kirjanduse ajaloo rubriigis on lisatud alljaotused žanride kohta (romaanid, luule). Töö SK-ga peatati Esimese maailmasõja aastatel ja pärast sõda ei jätkatudki, kuna siis hakati looma uut kataloogisüsteemi, milleks kasutati osaliselt ka vanu katalooge. Näit. kirjandus endiste Balti kubermangude kohta viidi kõne all olnud SK-st üle vastsesse *Estica* kataloogi. Suuremaid muudatusi aga SK-s tehtud ei ole ja ta on säilinud kui terviklik infootsi kompleks, mille kasutamisel kaasajal tuleb siiski arvestada võimalikke šifri- ja kogude seisu muudatusi viimase 80-ne aasta jooksul (millesse mahuvad ka kaks maailmasõda).

On täheldatud, et kuni 19. saj. lõpuni olid süstemaatilised kataloogid raamatukogudes domineerivad.³⁶ Ka Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteem kinnitab seda. Tartu Ülikooli Raamatukogu 19. sajandi süstemaatilised kataloogid on, vaatamata paljudele muudatustele aegade jooksul, säilitanud oma koha kaasaegses raamatukogus.³⁷ Oma osa on siin ka nende süstemaatiliste kataloogide liigitussüsteemidel, mille omaaegne teaduslikkus ja rangus on taganud nende põhjal loodud kataloogide püsiväärtuse.

³⁰ TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 470, 43+(21) l.

³¹ *Ibid.*, f. 4, nim. 1, s. 471, 11 l.

³² EAA, f. 402, nim. 4, s. 782, l. 243.

³³ *Ibid.*, l.243–244.

³⁴ Ключ к систематическому каталогу Библиотеки императорского Юрьевского университета. Юрьев, 1900. С. 3.

³⁵ EAA, f. 402, nim. 4, s. 782, l. 243.

³⁶ Deutsche Bibliothekskataloge im 19. Jahrhundert: analytisches Repertorium. München; London; New York; Paris, 1992. T. 1. S. XVI; Weishaupt, K. *Op. cit.*, S. 5.

³⁷ Liblik, M. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogid // Raamatukogu. 1931. Nr. 1(3). Lk. 21–29; 1932. Nr. 2(4). Lk. 55–56; TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988. Lk. 4, 11.